

Становище

за дисертацията на Стана Иванова Илиева
на тема: Employment policies for social inclusion: The case of Roma and Refugees in Bulgaria

от проф. Антоний Тодоров, д.п.н., Нов български университет,
специалност „Политически науки“

Представената дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в общ обем от 250 стандартни страници, организирана в увод и седем глави, включващи и заключението, е разработена под научното ръководство на проф. д-р Анна Кръстева в рамките на консорциум за международна докторска програма, в който НБУ е легитимен участник.

Темата на дисертацията е от изключителна актуалност, защото все повече общества изпитват затруднение в интегрирането на своите граждани и все повече се дискутира въпросът за разпадането на социалните връзки и атомизирането на обществата. Изследването предпоставя едно разбиране, а именно: ромите и бежанците в българското общество днес изпитват сходни пречки пред интегрирането си на пазара на работни места, пречки, които ги отличават от останалите социални групи. Избраният метод събира три равнища на анализа: публичните политики, социалните отношения и икономическата ситуация. Това несъмнено изисква интердисциплинарен подход в изследването, което Стана Илиева е направила със завиден успех.

Още в увода си тя формулира и основния си изследователски въпрос: How must employment and entrepreneurship policies in Bulgaria be designed to address employment integration needs of Roma and Refugees in Bulgaria? Този въпрос е съсредоточен върху отношението между публичните политики на заетост и подпомагане на предприемачеството и нуждите на двете общности (ромите и бежанците) в областта на интеграцията в пазара на работни места. Всъщност са формулирани повече от един основен изследователски въпрос: 1) Дали ромите и бежанците се сблъскват със сходни бариери пред трудовата им интеграция; 2) Имат ли те сходни нужди в смисъл на публични политики, за да преодолеят тези бариери; 3) Успяват ли съществуващите политики да премахват тези бариери? Това аналитично разчленяване на основния изследователски въпрос е много добър пример за систематично мислене и аналитични умения. Така разгърнатите изследователски въпроси позволяват и адекватната организация на изследването – всеки негов елемент отговаря на конкретния изследователски подвъпрос:

събирането на адекватна информация и описание на ситуацията с работните места; анализа на наличните политики на европейски и национално равнище; събирането на мнения на актьорите в процеса; сравнение между двете общности.

Основната задача на изследването, произтичаща от така поставения изследователски въпрос, е да докаже характера на връзката между съществуващите бариери за интеграцията на двете общности в трудовата сфера и техните потребности за интеграция в българското общество. Освен това изследването събира и анализира примери на успешна трудова реализация и самонаемане сред ромите и бежанците, за да покаже принципната възможност за трудовата им интеграция. Най-сетне изследването е направило карта на политиките за интеграция и подпомагане на самонаемането в страната с оглед на възможността да се формулират съответните практически препоръки в тази насока.

Но по-дълбоката и по-амбициозната цел на това изследване е да оцени доколко политиките в областта на заетостта и предприемачеството в България допринасят за социалното, икономическото и политическото интегриране на тези две социално слаби групи в българското общество: ромите и бежанците. Смятам, че двете групи имат едно изначално различие, което не е без значение, когато се говори за сходни бариери пред интеграцията им: различието в културния капитал (едните могат да използват местния език, а другите – не) и в социалния капитал (едните имат мрежа от опори, контакти и роднини в местното общество, другите са много по-изолирани). Това беше и първоначалната ми основна забележка към изследването – трудността да се идентифицират именно сходните потребности и бариери пред трудовата интеграция. Но от друга страна намирам за особено интересно и напълно приемливо да се смята, че въпросът има по-обща страна – капацитета на българското общество да интегрира различни индивиди и общности. От тази гледна точка избраният подход на изследване на ромите и бежанците заедно е не само адекватен, но и плодотворен.

Добро впечатление прави и избора на методи, както и тяхното представяне. Изследването използва качествени методи, представено е като каузално изследване, което комбинира анализ на публични политики, обследване на литература, участващо наблюдение и дълбочинни интервюта. Бих отбелязал като успешен метода на участващото наблюдение – авторката се включва в многобройни проекти, свързани с интеграцията на маргинализирани общности. Дълбочинните интервюта са с представители на двете общности, общо 56 сред бежанците, и 7 сред ромите, като при последните са изследвани чрез участващо наблюдение повече от 100. Въпреки първоначалните ми бележки в предварителните обсъждания на работата, смятам, че

количеството интервюта на терена са напълно достатъчни, за да се направят задълбочени изводи в изследването.

Структурата на работата отговаря на изследователските въпроси. Първата глава е методологическа и авторката е направила мащабен критичен анализ на теоретичните основания на своето изследване, позовавайки се на релевантна литература и автори. Изборът на тематика, свързани с политиките на интеграция, е не само напълно защитен концептуално, но и в действителност покрива основните теоретични полета, които са във връзка с темата на дисертацията. Не забелязах нито една съществена липса. Макар структурата да е логична, има, според мене, известен дисбаланс между главите. Би било вероятно приемливо, ако втора и трета глави се обединят – става въпрос за анализ на съществуващите политики на интеграция и тяхната институционализация. Също така биха могли да се обединят в едно четвърта и пета глави – те третираат ситуацията с работните места и разглеждат успешните практики на трудова реализация на представители на двете общности. Обособяването в отделна, шеста глава, на Discussion of the Findings, в размер от 5 страници само, ми се струва неоправдано и това е добре да бъде част от заключението, което от своя страна не представлява отделна глава, номерирана като седма. Това, обаче, може да се поправи, ако Стана Илиева реши да разработи на основата на своята дисертация монография за публикуване.

Ще добавя сред несъмнените положителни страни на представената дисертация изключително добре рубрикираната библиография.

В заключение, като имам предвид актуалността на изследвания проблем, добре структурираното и проведено негово изследване, стриктното спазване на основните академични правила за научно изследване, както и най-вече качеството на изследването и получените резултати, смятам, че представената дисертация отговаря на критериите за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по специалността 3.3. „Политически науки“ на Стана Илиева.

проф. Антоний Тодоров, д.п.н.